

ნათია ფიფია

არგონავტები და ძველი კოლხეთი გვიანანტიკური ხანის თხზულებაში “De Excidio Trojae Historia”

არგონავტების მითი ანტიკურ ხანაში ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული მითი იყო. თუმცა, მითის პოპულარობა ამით არ დასრულებულა. არგონავტებისა და კოლხეთის შესახებ შუა საუკუნეებშიც წერდნენ, თანაც თავისი დროისთვის საკმაოდ ცნობილი ავტორები. მოგვიანებით, რენესანსის ეპოქაში, ეს თემა ისევ პოპულარულია, თუმცა შუა საუკუნეებსა და რენესანსის ეპოქაში ამ მითის შესახებ ინფორმაციის, ასე ვთქვათ, ისტორიული მენსიერების, არსებობა, სხვადასხვა მიზეზით იყო განპირობებული: რენესანსის ეპოქაში, განსაკუთრებით ინტერესდებოდნენ ანტიკურ ცივილიზაციასთან დაკავშირებული ყოველგვარი ასპექტით და დასავლურმა ცივილიზაციამ, ფაქტობრივად თავიდან აღმოაჩინა ჰომეროსი. შესაბამისად, არგონავტების მითის შესახებ ცოდნა ეფუძნებოდა ბერძნულ ვერსიას, რომელიც ისევ ხელმისაწვდომი გახდა დასავლეთისთვის. შუა საუკუნეებში რენესანსის ეპოქისგან განსხვავებით არგონავტების შესახებ მითი და იმხანად მასთან ორგანულად დაკავშირებული ტროას ომის ისტორიის შესახებ წარმოდგენა, ძირითადად, ეყრდნობოდა ნაკლებად ცნობილ გვიანანტიკური ხანის ორ თხზულებას: დარეს ფრიგიელის “De Excidio Trojae Historia” და ლიქტის კრეტელის “Ephemeridos Belli Trojani”. დარეს ფრიგიელის თხზულება შესავლის შემდეგ იწყება არგონავტების ამბებით, ხოლო რაც შეეხება ლიქტის კრეტელს, მასთან არგონავტები არ იხსენიება და ის თხრობას პირდაპირ ტროას ომის ამბებით იწყებს, სამაგიეროდ, მასთან ტროას ომის შემდგომი ამბებია მოხსენიებული და ოდისევსთან კავშირში იხსენიება კირკე და მისი კუნძული აიაია. შუა საუკუნეების ტექსტებში, როგორც აღვნიშნეთ, არგონავტების მითი ყოველთვის დაკავშირებულია ტროას ომთან, ტროას ომის მრავალი ვერსია არგონავტების მითით იწყება, რაც, როგორც ჩანს, სწორედ დარეს ფრიგიელის გავლენაა. შუა საუ-

კუნეების არგონავტიკა ჩვენი კვლევის საგანს წარმოადგენს ამჟამად და რადგან ეს ტრადიცია დარეს ფრიგიელს ეფუძნება, ამჯერად ყურადღებას სწორედ მასზე გავამახვილებთ. მისი თხზულება რამდენიმე მიზეზის გამო არგონავტიკასთან კავშირში ნაკლებად ცნობილია ქართული სამეცნიერო წრეებისთვის. თხზულების სათაურიდან გამომდინარე, როგორც ჩანს, მასში არგონავტების თემას არავინ ეძებდა. ამასთან, თვითონ თხზულების თავდაპირველი საეჭვო წარმომავლობა (იხ. ქვემოთ), როგორც ჩანს, განაპირობებდა ქართველი მეცნიერების ნაკლებ დაინტერესებას ამ ავტორით. ეს თხზულება არ არის მოხსენიებული აკ. ურუშაძის ნაშრომში „ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში“.¹ თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ აკ. ურუშაძე ძირითადად ისტორიულ მასალებს ეძებდა ძველი კოლხეთის შესახებ. ამ მხრივ დარესის თხზულება ქართველოლოგიისთვის ნაკლებად ღირებული იყო, რადგან ისედაც კარგად ცნობილ მასალებს ეფუძნებოდა და, ამასთან, საკმაოდ შეკვეცილ ვერსიას წარმოადგენდა. შესაძლოა, სწორედ ამან განაპირობა აკ. ურუშაძის მიერ ამ თხზულების იგნორირება. თუმცა უფრო საფიქრებელია, რომ ურუშაძე ამ წყაროს, არც იცნობდა. მიგვაჩნია, რომ ის მაინც არ გამოტოვებდა ამ წყაროს და თავის კრებულში აუცილებლად შეიტანდა. შესაბამისად, საჭიროდ მივიჩნიეთ ქართული სამეცნიერო საზოგადოებისთვის დარეს ფრიგიელის თხზულების გაცნობა.

უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ სახელი დარეს ფრიგიელი, როგორც მეცნიერები დღესდღეობით მიიჩნევენ, ნაყალბეგია. თხზულება დაწერილია ლათინურად ახ. წ. V საუკუნეში,² თუმცა მისი ავტორი შესავალშივე ცდილობს დაამტკიცოს, რომ თხზულება ჰომეროსის „ილიადაზე“ ძველია და, ამდენად, უფრო სანდო ცნობებს შეიცავს ტროას ომის შესახებ. ამ საკითხის არარეალობა, არაერთხელ დამტკიცებულია ტექსტის გამომცემლების მიერ და ამჯერად ჩვენ მას არ გავიმეორებთ.³ თხზულების შესავლის თანახმად, კორნელიუს ნეპოტმა სალუსტიუს კრისპუსს გაუგზავნა წერილი

¹ იხ. აკ. ურუშაძე. ძველი კოლხეთი არგონავტების თქმულებაში. თბ. 1964.

² J. Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia: Philological Commentary and Translation. Gent. 2011-2012, გვ. 31. ხელმისაწვდომია: http://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/001/891/500/RUG01-001891500_2012_0001_AC.pdf.

³ იხ. J. Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia, გვ. 31; The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian. Translated by R. M. Frazer (Jr.). Indiana University Press. 1966. ხელმისაწვდომია: <http://www.theoi.com/Text/DaresPhrygius.html>.

და თან დაურთო თხზულება, რომელიც, მან ათენში იპოვა. რადგან ის შეიცავდა ტროას ომის „თანამედროვის თვალთ დანახულ“ ისტორიას, ანუ დარეს ფრიგიელის მიერ აღწერილს, საჭიროდ მიიჩნია მისი თარგმნა ლათინურად. ეი. კორნელიუს ნეპოტი თავისი შემოქმედების ნაყოფს უგზავნის სალუსტიუს კრისპუსს. ეს უკანასკნელიც, სავარაუდოდ, ფრჩხილებში უნდა მოვიხსენიოთ. თხზულების შესავალი ნაყალბევი ტექსტია. გიუდმანი აღნიშნავს, რომ დარესის მიერ თავისი თხზულების დაკავშირება ცნობილ ავტორთან მკითხველის თვალში თხზულების ავტორიტეტის გაზრდას ისახავდა მიზნად.⁴ ჯ. კორნელიუს მიიჩნევს, რომ ტექსტის ნამდვილმა ავტორმა ცნობილი ისტორიკოსების სახელი გამოიყენა მხოლოდ იმისთვის, რომ თავისი მდარე თხზულებისთვის მეტი ავტორიტეტი მიეცა.⁵ ამით მან განზრახ გააყალბა თხზულების წარმომავლობა და იგი მიაწერა ლევენდარულ პირს, ტროას ომის მონაწილეს, დარეს ფრიგიელს, რომელიც, ჰომეროსთან ტროელი ქურუმია (Hom. Il. 5.1),⁶ მოხსენიებულია ასევე ვერგილიუსთანაც (Verg. Aen. V, 375-377).⁷ თუმცა ნ. გრიფინი აღნიშნავს, ზუსტად არ ვიცით, რომ ჰომეროსის და ვერგილიუსის დარესი და ამ თხზულების ავტორი დარესი, ან ყოველ შემთხვევაში, ადამიანი, რომელსაც მიეწერება მისი ავტორობა, ერთი და იგივეა.⁸ მკვლევრები ძირითადად ემხრობიან იმ ვერსიას, რომ დარესის მიზანი თხზულების ავტორიტეტის გაზრდა იყო. თუმცა, ჩვენი აზრით, ავტორის მიზანი მხოლოდ მითის, ამ ისტორიის გადარჩენა იყო, როგორც ჩანს, ქრისტიანობის მზარდი პოპულარობის ფონზე მან გადაწყვიტა ისტორია ღვთაებრივი ელემენტებისგან დაეცალა, თხზულებისთვის ჰომეროსზე უფრო ავტო-

⁴ A. Gudeman. Literary Frauds among the Romans. Transactions of the American Philological Association Vol. 25 (1894), გვ. 140-164. ხელმისაწვდომია: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Journals/TAPA/25/Literary_Frauds*.html.

⁵ J. Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia, გვ. 6.

⁶ Homer. The Iliad with an English Translation by A.T. Murray, Ph.D. in two volumes. Cambridge, MA., Harvard University Press; London, William Heinemann, Ltd. 1924. available at: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A199-9.01.0134%3Abook%3D5%3Acard%3D1>.

⁷ Vergil. Aeneid. Theodore C. Williams. trans. Boston. Houghton Mifflin Co. 1910. ხელმისაწვდომია: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0052%3Abook%3D5%3Acard%3D362>.

⁸ N. E. Griffin. Dares and Dictys; An Introduction to the Study of Medieval Versions of the Story of Troy. Baltimore. 1907. ხელმისაწვდომია: <http://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.32044010636504;view=1up;seq=14>.

რიტეტული ავტორი მოეძებნა და მისთვის მიეწერა მისი შექმნა. როგორც ჩანს, ავტორს კეთილშობილური ზრახვები ამოძრავებდა, ის არ აყალბებს საკუთარი თავის განდიდების მიზნით. ეს უკანასკნელი სურვილი რომ ჰქონოდა, მაშინ საერთოდაც საკუთარ სახელს დაუტოვებდა ისტორიას და არ მიაწერდა საკუთარ ნაშრომს სხვას. ის აყალბებს ისტორიის განდიდების სურვილით. გარდა ამისა, კიდევ ერთი არგუმენტი, რომელიც განამტკიცებს იმ აზრს, რომ დარესის მიზანი მხოლოდ ისტორიის გადარჩენა იყო, არის ის, რომ ეს თხზულებები მითოლოგიურ-ფანტასტიკური ელემენტებისგან არის დაცლილი.⁹ რა თქმა უნდა, არ არის გამორიცხული, რომ თხზულების ავტორი ქრისტიანი ყოფილიყო და წარმართული ელემენტები ამიტომაც მოაშორა ანტიკურ ვერსიას. თანაც ჰომეროსის ავტორობა არასარწმუნოდ მიიჩნია იმის საფუძველზე, რომ, „ილიადის“ თანახმად, ღმერთები და ადამიანები ერთად იბრძოდნენ, რაც, მისი აზრით, „არარაციონალურად“ აღიქმებოდა მისი ეპოქისთვის. ჯერჯერობით რაიმეს გადაჭრით მტკიცება შეუძლებელია. ერთადერთი, რაც შეგვიძლია ვამტკიცოთ, არის ის, რომ ამ თხზულების ავტორს მიზნად ჰქონდა, მის ნაშრომს ქრისტიანული ცენზურისთვის გაეძლო და საუკუნეებს შემორჩენოდა, რასაც მიაღწია კიდევ. მეხუთე საუკუნეში ისტორიული კონიუნქტურა ისეთია, რომ წარმართული ღმერთების ისტორიებით დახუნძლული თხზულების გადარჩენა, შესაძლოა, სათუო გამხდარიყო და სწორედ ამიტომაც მიმართავს ავტორი ამ ხერხს.

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ არ არის გამორიცხული, დარეს ფრიგიელი მოგვიანო ხანის ლიტერატურული სტილის ადრეულ წინამორბედს წარმოადგენდეს. შესაძლოა, წიგნის წინასიტყვაობას ის იყენებს არა მიზნობრივად გაყალბების მიზნით, არამედ როგორც ლიტერატურულ ხერხს. მაგალითად, როგორც ამას აკეთებს, უმბერტო ეკო რომანში „ვარდის სახელი“ ან პასკალ კინიარი თავის საკმაოდ საინტერესო თხზულებაში „აპრონენია ავიციას ჩანაწერები ფირფიტებზე“, სადაც ავტორი ნაწარმოებს ურთავს „სამეცნიერო“ შესავალს, თუ როგორ აღმოჩნდა ეს ფირფიტები და რა ფუნქციას ასრულებდა რომელიმე მატრონას ცხოვრებაში. ორივე ნაწარმოების შესავალი მხოლოდ ლიტერატურული ხერხია მეტი დამაჯერებლობისთვის და არა ნამდვილი ამბავი. თუმცა მსგავსი მოსაზრება დარესთან დაკავშირებით საკმაოდ ფრთხილი ვარაუდის სახით უნდა გამოითქვას, რადგან ამ ავტორის შე-

⁹ დაწვრილებით იხ. J. Cornil. Dares Phrygius’ De Excidio Trojae Historia, გვ. 17.

სახებ პრაქტიკულად არანაირი ცნობები არ მოგვეპოვება და მის არც სხვა თხზულებას მოუღწევია ჩვენამდე, თუ, რა თქმა უნდა, საერთოდ არსებობდა.

ერთი სიტყვით, ამ თხზულების ავტორმა კარგად შენიღბა საკუთარი სიყალბე, რისთვისაც რამდენიმე მეთოდი გამოიყენა: 1) თხზულების შექმნა მიაწერა ტროას ომის თანამედროვეს, 2) თხზულების ლათინურად თარგმნა მიაწერა ცნობილ ისტორიკოსს, 3) ლიტერატურულ სტილად აირჩია სადა, როგორც კორნილი შენიშნავს, სამხედრო ისტორიკოსებისთვის დამახასიათებელი სტილი,¹⁰ რათა ნაწერი მკითხველს მიეჩნია ომის მონაწილის ჩანაწერად. მიუხედავად ამისა, ენობრივი მონაცემებით დღესდღეობით უკვე დადგენილია, რომ დარესის თხზულება ახ. წ. V ს-ის ბოლოს დაიწერა.¹¹

მეორე საკითხი, რაც ამ ავტორთან დაკავშირებით იქცევეს ყურადღებას, არის მისი კავშირი დიქტის კრეტელთან. დიქტისი ახ. წ. IV საუკუნის ავტორია, რომელიც ასევე ტროას ომის ისტორიას წერს. დარესის თხზულება, ჯ. კორნილის აზრით, დიქტისის თხზულების ლიტერატურული პასუხია. თუკი დიქტისის მიზანი პრობერძნული ვერსიის წარმოჩენა იყო, დარესი უფრო ობიექტური და ნეიტრალურია.¹² დარესის თხზულება დიქტისისგან განსხვავდება ჩვენთვის საინტერესო ერთი ასპექტით, მასში არ მოიხსენიებიან არგონავტები და კოლხეთი, თუმცა, როგორც აღვნიშნეთ, მოიხსენიება კირკე.¹³

რაც შეეხება დარესის წყაროებს. იგი სამ სხვადასხვა წყაროს ეფუძნება: დიქტისს, ილიადასა და დიოდორე სიცილიელის „ისტორიულ ბიბლიოთეკას“.¹⁴ თუმცა ჩვენთვის საინტერესო ნაწილში, გამომდინარე იქიდან, რომ დარესი არგონავტების მითს ძალიან ზოგადად ახსენებს და სულ ერთ გვერდზე ათავსებს ამ ისტორიას, ძნელია კონკრეტული წყაროს დასახელება. შეიძლება ითქვას, რომ არგონავტების ისტორია, ისევე როგორც ტროას ომისა, მას მაქსიმალურად შეკუმშულად აქვს გადმოცემული.

დარესი ფრიგიელის ენა საკმაოდ მარტივია, ზოგჯერ პრიმიტიულიც. თუმცა, ალაგ-ალაგ ის სრულიად გამართული ლათინურით წერს, რამაც ჯ. კორნილს აფიქრებინა, რომ დარესი განზრახ წერს არაიდეალური გრამატიკული ნორმებით, რათა სამხედრო მოქმედებების მონაწილის ჩანაწერების იმი-

¹⁰ J. Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia, გვ. 31.

¹¹ J. Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia, გვ. 31.

¹² J. Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia, გვ. 20.

¹³ The Trojan War. The Chronicles of Dictys of Crete and Dares the Phrygian.

¹⁴ J. Cornil. Dares Phrygius' De Excidio Trojae Historia, გვ. 27.

ტირება მოახდინოს.¹⁵ თარგმანის შესრულებისას ჩვენც ეს სტილი შევინარჩუნეთ. ლათინური ვერსიით ვისარგებლეთ ჯ. კორნილის გამოცემის მიხედვით, მას თანდართული აქვს მისი შესრულებული ორი სხვადასხვა თარგმანი ინგლისურ ენაზე. რიგ შემთხვევებში ვთარგმნით კორნილის ორივე თარგმანისგან, ისევე ვიყენებთ ფრეიზერის თარგმანს, რომელშიც ჩანს მცირელი განსხვავებები. მაგალითად, შესავლის თარგმნისას კორნილი ამატებს ერთ ფრაზას, რომელიც ორიგინალში არ არის:

“Cui nihil adiciendum vel diminuendum rei reformandae causa putavi, alioquin mea posset videri. Optimum ergo duxi ita ut fuit vere et simpliciter perscripta, sic eam ad verbum in Latinitatem transvertere, ut legentes cognoscere possent, quomodo res gestae essen”.

ეს მონაკვეთი ჩვენ ვთავმნეთ შემდეგნაირად: „არც არაფერი დამიკლია და არც არაფერი მიმიმატებია [ტექსტისთვის], არც ჩემი შეხედულებისამებრ შემიცვლია. შესაბამისად, საუკეთესოდ მოვიქეცი, ზუსტად და მარტივად შევისწავლე და სიტყვასიტყვით ლათინურად გადავთარგმნე. ამგვარად, ამ მონათხრობის მიხედვით, მკითხველები შეძლებენ გაიგონ, როგორ მოხდა [სინამდვილეში] ეს ყველაფერი“. ბოლოში კორნილი ამატებს ტექსტს: „წინააღმდეგ შემთხვევაში მკითხველი იფიქრებდა, რომ ჩემი დაწერილია“. ეს ფრაზა ორიგინალში არ არის და, შესაბამისად, ქართულ თარგმანში ჩვენ არ გადმოვიტანეთ. თავად კორნილმა ეს ფრაზა ჩაამატა მხოლოდ ერთი მოსაზრებით: ზოგადად კორნილის კონცეფციით, De Excidio Trojae Historia-ს ავტორი მაქსიმალურად ცდილობს ავტორიტეტი შემატოს საკუთარ თხზულებას. ამ მიზნით ის არ ერიდება თხზულების შესავალში ხელნაწერის ისტორიის შეთხზვას და მაქსიმალურად დამაჯერებლად მტკიცებას, რომ De Excidio Trojae Historia-ს ავტორი ნამდვილად ტროას ომის მონაწილეა და შესაბამისად, უფრო სარწმუნო წყაროა, ვიდრე ჰომეროსი, რომელიც ტროას ომიდან მრავალი წლის შემდეგ ცხოვრობდა. კორნილისთვის მთლიანი შესავალი მხოლოდ მკითხველთა მოტყუებისთვისაა გამიზნული. ამ მოსაზრების განსამტკიცებლად კორნილს მოყავს ამ ნაწყვეტის მისეული თარგმანი, რომელიც როგორც აღვნიშნეთ, უზუსტოა და შესაბამისად, ჩვენ არ შეგვაქვს ქართულ ვერსიაში.

ქვემოთ მოგვყავს დარეს ფრიგიელის თხზულების ლათინური ვერსია და მისი თარგმანი:

¹⁵ J. Cornil. Dares Phrygius’ De Excidio Trojae Historia, გვ. 31.

“CORNELIUS NEPOS SALLUSTIO CRISPO SUO SALUTEM.

Cum multa ago Athenis curiose, inveni historiam Daretis Phrygii ipsius manu scriptam, ut titulus indicat, quam de Graecis et Troianis memoriae mandavit. Quam ego summo amore complexus continuo transtuli. Cui nihil adiciendum vel diminuendum rei reformandae causa putavi, alioquin mea posset videri. Optimum ergo duxi ita ut fuit vere et simpliciter perscripta, sic eam ad verbum in Latinitatem transvertere, ut legentes cognoscere possent, quomodo res gestae essent: utrum verum magis existiment quod Daes Phrygius memoriae commendavit, qui per id ipsum tempus vixit et militavit, cum Graeci Troianos oppugnarent; ane Homero credendum, qui post multos annos natus est, quam bellum hoc gestum est. De qua re Athenis iudicium fuit, cum pro insano haberetur, quod Deos cum hominibus belligerasse scripserit. Sed hactenus ista: nunc ad pollicitum revertamur.

[I] Pelias rex [in Peloponneso] Aesonem fratrem habuit. Aesonis filius erat Iason virtute praestans: et qui sub regno eius erant, omnes hospites habebat, et ab eis validissime amabatur. Pelias rex, ut vidit Iasonem tam acceptum esse omni homini, veritus est ne sibi iniurias faceret, et se regno eiceret. Dicit Iasoni Colchis pellem inauratam arietis esse dignam eius virtute: ut eam inde auferret, omnia se ei daturum pollicetur. Iason ubi audivit, ut erat animi fortissimi et qui loca omnia nosse volebat, et quod clariorem se existimabat futurum, si pellem inauratam Colchis abstulisset, dicit Peliae regi se eo velle ire, si vires sociique non deessent. Pelias rex Argum architectum vocari iussit, et ei imperat ut navem aedificaret quam pulcherrimam, ad voluntatem Iasonis. Per totam Graeciam rumor cucurrit navem aedificari in qua Colchos eat Iason pellem auream petiturus. Amici et hospites ad Iasonem venerunt, et pollicentur se una ituros. Iason illis gratias egit et rogavit ut parati essent, cum tempus supervenisset. Internea navis aedificatur et cum tempus anni supervenisset, Iason litteras ad eos misit qui erant polliciti sese una ituros et ilico convenerunt ad navem, cuius nomen erat Argo. Pelias rex quae opus erant in navim imponi iussit et hortatus est Iasonem, et qui cum eo profecturi erant, ut animo forti ad perficiendum irent quod conati essent. Ea res claritatem Graeciae et ipsis factura videbatur. Demonstrare eos qui cum Iasone profecti sunt non videtur nostrum esse: sed qui volunt eos cognoscere, Argonautas legant.

[II] Iason, ubi ad Phrygiam venit, navem admovit ad portum Simoenta. Deinde omnes de navi exierunt in terram. Laomedonti regi nuntiatum est mirandam navim in portum Simoenta intrasse et in ea multos iuvenes de Graecia venisse. Ubi audivit Laomedon rex commotus est: consideravit

commune periculum esse, si consuescerent Graeci ad sua litora adventare navibus. Mittit ad portum qui dicant ut Graeci de finibus discedant; si non dicto obaudissent, sese armis eos de finibus eiecturum. Iason et qui cum eo venerant graviter tulerunt crudelitatem Laomedontis, sic se ab eo tractari, cum nulla ab eis iniuria facta esset: simul timebant multitudinem barbarorum, si contra imperium conarentur permanere, ne obprimerentur: cum ipsi non essent parati ad proeliandum, navim conscenderunt et a terra recesserunt, Colchos profecti sunt, pellem abstulerunt, domum reversi sunt.

[III] Hercules graviter tulit a rege Laomedonte contumeliose se tractatum et eos qui una profecti erant Colchos cum Iasone, Spartamque ad Castorem et Pollucem venit.”

„კორნელიუს ნეპოტი მიესალმება სალუსტიუს კრისპუსს.

როდესაც ათენში გაცხოველებით ვმუშაობდი, შემთხვევით ვიპოვე დარეს ფრიგიელის მიერ დაწერილი ისტორია, რომელიც, როგორც თავად სათაური მიუთითებს, მან ბერძნებისა და ტროელების შესახებ დაწერა. ფრიად აღფრთოვანებულმა სასწრაფოდ ვთარგმნე ტექსტი. არც არაფერი დამიკლია და არც არაფერი მიმიმატებია [ტექსტისთვის], არც ჩემი შეხედულებისამებრ შემიცვლია. შესაბამისად, საუკეთესოდ მოვიქეცი, ზუსტად და მარტივად შევისწავლე და სიტყვასიტყვით ლათინურად გადავთარგმნე. ამგვარად, ამ მონათხრობის მიხედვით მკითხველები შეძლებენ გაიგონ, როგორ მოხდა [სინამდვილეში] ეს ყველაფერი.¹⁶ უნდა ვირწმუნოთ თუ არა ის, რასაც დარეს ფრიგიელი გადმოგვცემს, რომელიც იმ დროში ცხოვრობდა და იბრძოდა [მაშინ] როდესაც ბერძნებმა ტროა დაამხეს. თუ ჰომეროსს უნდა დავუჯეროთ, რომელიც ამ ომის დასრულებიდან მრავალი წლის შემდეგ დაიბადა. როდესაც ათენელებმა ეს საჩმე განიხილეს, გადაწყვიტეს, რომ ჰომეროსი გაგიჟდა, რადგან ის ღმერთების ადამიანებთან შერკინებას აღწერდა, თუმცა ეს დღესაც ასეა. ახლა დავუბრუნდეთ იმას, რასაც შეგპირდით.

[1] მეფე პელიასს (პელოპონესში) ჰყავდა ძმა ესონი. ესონის შვილი იყო იაზონი, მამაცი და გამორჩეული [ვაჟკაცი]. სამეფოში ის ყველას გულთადად და მეგობრულად ექცეოდა და ისიც ძალიან უყვარდათ: მეფე პელიასს, რომელიც ხედავდა, რომ იაზონი ყველამ მიიღო, სჯეროდა, რომ მას იაზონ-

¹⁶ აქ კორნელიუსი თარგმანში ამატებს ტექსტს „წინააღმდეგ შემთხვევაში მკითხველი იფიქრებდა, რომ ჩემი დაწერილიაო“, რაც ორიგინალში არ არის და, შესაბამისად, ქართულ თარგმანში ჩვენ არ გადმოვიტანეთ.

ნისგან რაღაც ცუდი შეემთხვეოდა და მისი მმართველობა დასრულდებოდა. მან იაზონს უთხრა, რომ კოლხეთში იყო ოქროს საწმისი, და მისი სიჭკე-ლისთვის შესაფერისი იყო, რომ წასულიყო მის მოსატანად. ხოლო თუ შეძ-ლებდა მის ჩამოტანას, შეჰპირდა, რომ მისცემდა ყველაფერს, რასაც მოი-სურვებდა. როდესაც იაზონმა ეს გაიგო, აღფრთოვანდა, და რადგან მრავალი ადგილის ხილვა სურდა, ამასთან ეს გმირობა, კოლხეთიდან ოქროს საწმისის ჩამოტანა, მას დიდებას მოუტანდა, პელეასს უთხრა, რომ თანახმა იყო, წა-სულიყო, თუმცა მეომრებისა და თანამგზავრების გარეშე არ წავიდოდა. მეფე პელეასმა არქიტექტორ არგოსს უხმო და უბრძანა, რათა აევოთ ულამაზესი გემი, ისეთი როგორიც იაზონს სურდა. მთელ საბერძნეთში ხმა გავრცელდა, რომ კოლხეთში წასასვლელად გემს აშენებდნენ. იაზონთან მეგობრები და უცხო ადამიანები მოვიდნენ და შეჰპირდნენ, რომ მასთან ერთად წავიდოდნენ. იაზონმა მათ მადლობა გადაუხადა და უთხრა, წასულიყვნენ და შეკ-რებილიყვნენ, როდესაც დრო მოვიდოდა. ამასობაში გემიც აშენდა და [გამგ-ზავრების] დროც დადგა, იაზონმა მათ წერილები გაუგზავნა დაპირებისამებრ და ისინიც მყისვე მისკენ გამოემშურნენ. ხოლო გემს ერქვა არგო. როდესაც მეფე პელეასმა ეს დაინახა, ბრძანა, რომ გემზე აეტანათ ყველაფერი. მან იაზონი და მისი მხლებელნი გაამხნევა, უთხრა, რომ სულით მამაცნი უნდა ყოფილიყვნენ და აღესრულებინათ თავიანთი საქმე. ეს საქმე დაამტკიცებდა ბერძნებისა და მათ სიამაყეს და დიდებით ადავსებდა მათ. იაზონისა და მისი გმირობის წარმოჩინება ჩვენი საქმე არ არის, თუ ვინმეს ეს აინტერესებს, არგონავტიკა წაიკითხოს.

[2] როდესაც იაზონი ფრიგიაში მივიდა, ღუზა ჩაუშვა სიმონტის პორტში. იქიდან ყველანი გადმოვიდნენ მიწაზე. ტროელების მეფე ლაომე-დონტმა მალევე შეიტყო, რომ სიმონტის პორტში საოცარი¹⁷ გემი შემოვიდა და მასთან ერთად ბერძენი ახალგაზრდები. ამის გაგონებაზე მეფე ლაომედონი შეშფოთდა და მიიჩნია, რომ მისთვის და მისი ხალხისთვის საფრთხეს წარ-მოადგენდა, თუ ბერძნები ნაპირზე გადმოსხდებოდნენ. ბერძნებს მოსალაპარა-კებლად მოციქულები გაუგზავნა, რათა ისინი გემზე დაბრუნებულიყვნენ და თუ ეტყოდნენ, რომ არ ემორჩილებიან მის სურვილს, მაშინ აპირებდა, რომ ნაპირთან ჯარი მიეყვანა. იაზონი და მისი თანამებრძოლები ძლიერ შეწუხდ-ნენ იმით, თუ როგორ ცუდად დახვდა მათ ლაომედონი, მაშინ როდესაც მათ მეფისთვის არაფერი დაეშავებინათ. ამასთან, რადგან ომისთვის მზად არ იყ-

¹⁷კორნილი თარგმნის როგორც „უცნაური“.

ნენ, ეშინოდათ, რომ ბარბაროსთა ბრბო მათ დაჯახნიდა, თუკი მეფის ბრძანებას არ დაემორჩილებოდნენ. ისინი გემზე დაბრუნდნენ, დატოვეს ნაპირი, წავიდნენ კოლხეთში, მოიპარეს საწმისი და დაბრუნდნენ შინ.

[3] ჰერაკლე შეურაცხყოფილი დარჩა მეფე ლაომედონის საქციელით, გაბრაზდა იმაზე, თუ როგორ მოექცა ის იაზონს და მის მხლებლებს, რომლებიც კოლხეთში წავიდნენ მასთან ერთად. ის სპარტაში წავიდა და კასტორი და პოლიდეკე წამოიყვანა, რათა დაესაჯა ტროელები.“

მიუხედავად იმისა, რომ დარეს ფრიგიელის თხზულება საკუთრივ კოლხეთის ისტორიის შესწავლის თვალსაზრისით საყურადღებო სიახლეს არ შეიცავს, არგონავტების მითის კოლხეთთან კავშირის გამო ქართველოლოგიური თვალსაზრისით მაინც საინტერესოა. მით უფრო, რომ ამ თხზულებაში წარმოდგენილია საკმაოდ საინტერესო ვერსია, თუ როგორ გახდნენ თავისდაუნებურად იაზონი და მისი თანამგზავრები ტროას ომის მიზეზი. ტექსტის თანახმად, ბერძნები შურისძიების მიზნით დაბრუნდნენ ტროაში და ასე დაიწყო ტროას ომი. მართალია, ელენას მოტაცების საკითხიც განხილულია თხზულებაში, თუმცა ავტორი ტროას ომის თავდაპირველ მიზეზად არგონავტებისა და მეფე ლაომედონტის ცივ შეხვედრას მიიჩნევს.

ვინაიდან აქამდე არ არსებობდა ამ წყაროს ქართული პუბლიკაცია, ჩვენი სტატია ამ ხარვეზის შევსებას ისახავდა მიზნად. მით უფრო, რომ ტექსტის მცირე მოცულობის მიუხედავად, შუა საუკუნეებში ამ მითმა ყურადღება მაინც დარეს ფრიგიელის დამსახურებით მიიქცია და შემდეგ უკვე სახე იცვალა, გამდიდრდა და გაიზარდა შუა საუკუნეების რეალიების გათვალისწინებით. საბოლოოდ, შედეგად მივიღეთ არგონავტების მითის შუასაუკუნეობრივი რაინდული ელფერის ტექსტები. ამჯერად ჩვენი პუბლიკაციის მიზანს შუა საუკუნეების ავტორები არ წარმოადგენს. უახლოეს მომავალში მათ შესახებაც შემოგთავაზებთ გამოკვლევას, მანამდე კი, ვიმედოვნებთ, რომ ქართული სამეცნიერო საზოგადოებისთვის საინტერესო და სასარგებლო იქნება წინამდებარე პუბლიკაცია.

Natia Pipia

ARGONAUTS AND ANCIENT COLCHIS IN “DE EXCIDIO TROJAE HISTORIA” WRITTEN IN LATE ANTIQUITY

Summary

Two forgeries about Trojan War were written in late antiquity – “De Excidio Trojae Historia” ascribed to a certain enigmatic author Dares Phrygius and “Ephemeridos Belli Trojani”, also ascribed to another enigmatic author Dictys Cretensis. Both authors claimed to be eye-witnesses of Trojan War and thus more trustworthy than Homer himself. One of the authors – Dares Phrygius begins his Trojan story with the history of Argonauts. According to Dares, Jason unintentionally triggered the Trojan War. This version of the Troy story with the introduction about Argonauts became the basis for medieval accounts about the Argonauts and Troy. Since this source, despite being somewhat interesting from Kartvelological point of view, was not published in Georgia before, we decided to present it in this paper.